

TELEGRAFUL ROMANU.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prețurile se fac în Sabin la expediția foiei, pe afara la 2. r. poste cu bani și prin scrisori franceze, adresate către expediția. Prețurile prenumerației pentru Sabinu este pe anu 7 fl. v. a. tar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 92.

ANULU XXIII.

Sabinu 20 Novemvre (2 Dec.) 1875.

tru celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Mouchieșia pe unu anu 8 fl. v. a. pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princip. și țierii stroyne pe anu 12 1/2, anu 6 fl. Inseratele se platesc pentru întâia oară cu 7 cr. sabinu, pentru a doua oară cu 5 1/2, cr. și pentru a treia repetire cu 3 1/2, cr. v. a.

Serbi'a dela 1858 până la 1875.

(Urmare.)

In aceeași Scupcina, in carea s'a votatu reform'a financiara și militaria s'a atinsu unu obiectu foarte momentuosu, carele mai tardiu a crescutu și a devenitu unu conflictu ca Pórt'a, care conflictu in urm'a bombardamentulu din Belgradu l'au pututu termina numai indelungi conferintie europene. In hatisierifulu dela 1830 a promis Pórt'a ca va stramutá pre toti turcii din Serbi'a; mai tardiu inse Pórt'a facú exceptiune cu Belgradulu.

Cestiunea stramutárei turciloru din Serbi'a a datu ansa la multe note diplomatice la multe intreveneri la Pórt'a din partea agentiloru regimulu sesbescu. Cu cátu se traganá cestiunea acést'a mai multu cu atátu crescea și intaritarea serbiloru mai tare. Intaritarea crescú și pre partea turcésca de cându a veditu Pórt'a ca principiele Michailu promovéza cu tóta seriozitate a grab'a reorganizarea armatei serbesci. Cátra finea lui Decembre 1861 protestéza Pórt'a contr'a reorganizárei armatei votata de Scupcina și la protestulu acést'a se alatura și *Angli'a* și *Austri'a*. Protestulu fú comunicatu din partea Portiei și celoru-alalte puteri garante. *Russi'a* și *Franci'a* au respunsu ca concluseloru Scupcinei nu li se póte atribuí „o gravitate reale.“ Principele *Gorciacoff* erá de parerile regimulu serbescu, carele a respunsu Portiei ca reorganizarea armatei nu e altu ce-va decâtu regularea armárei poporulu de pâna aci.

Intr'aceea o nota a agentulu serbescu dto 4 Aprile 1862 aduce aminte Portiei de stramutarea musulmaniloru. Pórt'a, cá si pâna acum, a cugetatu sa amane lucrulu; inse la staruintiele cele nenumerate ale Serbiei si dupa multe conflicte seriose pre terenulu diplomaticu Pórt'a se decise a tramite unu comisariu pentru afacerea acést'a la 9 Iuniu 1862. Pre cându se petreceau acestea in sferele cele inalte ale diplomatiei pre atunci se inmultiau și conflictele in poporu intre serbi și turci atátu in laintrulu Serbiei cátu si in Belgradu.

Serbiu credú ca turcii provoca conflictele inadinsu, precându turcii aruncau tóta vin'a asupr'a serbiloru. Din fortaretiile Socolu și Usitia impuscara turcii in serbi și vulnerara greu pre prefectulu dela Radjev'a. In Belgradu nu trecea o di in care sa nu se ivésca câte unu conflictu intre turci și serbi. Si fiindu-ca conflictele veneau din partea militiei turcesci credú serbiu ca pasiei i suntu binevenite conflictele, pentru cá la tempu bine venitu sa surprinda cetatea cu o lovire neasteptata.

Belgradulu are trei parti. Partea superióra intre Dunare și Sava e fortareti'a. Langa fortareti'a se intinde o esplanada, apoi partea de mijlocu a cetáției, unde erá comericiulu celu mai viu si unde se afla catedral'a, resiedinti'a metropolitaná și seminariulu. In partea inferióra spre Dunare, aprópe de fortareti'a erá cartierulu turcescu. In partea acést'a de mijlocu locuieru serbi și turci mestecati. Partea acést'a erá incungiuurata cu siantieri și palisade. Aceste avéu patru porti: pórt'a Savei, a varosulu, Stambululu și a Vidinulu și erau padite de garnisón'a turcésca din fortareti'a. In partea a trei'a unde erá resiedinti'a principelui (conaculu) nu erá iertatu

sa locuiesca nici unu turcu. Aci, in cetatea curatu serbésca erau diversele oficie, militi'a serbésca casarm'a de artilleria și alte edificie publice serbesci. In partea acést'a erá numai jurisdicțiune serbésca; in cea de mijlocu numai jurisdicțiune turcésca.

De câte ori se escá vre-unu conflictu intre serbi și turci in partea de mijlocu, turcii incuiau tóte patru portile și se puneau in stare de aparare și prin acést'a impedecau comunicatiunea și comericiulu. La inceputulu lui Iuniu se repetieau incuierile aceste mai in tóte dilele. Din incidentele aceste regimulu serbescu se vediu necesitatu a se adresá cátra reprezentantii puteriloru mari, atragendule atentiunea asupr'a periculiloru, cari se potu nasce din starea cea in cordata a lucruriloru. Representantii puteriloru au primitu bine not'a regimulu serbescu; nu o primira asiá bine inse toti reprezentantii puteriloru din Constantinopole cu deosebire ambasadorulu englesu și internuciulu austriacu.

In 15 Iuniu conflictele se schimbarea intr'o eruptiune infricosiata. Erá duminéca dupa médiadi. Unu nizam turcescu vine la fantana in cérta cu unu copilu serbu și turculu impusca pre copilu. Unu oficieru serbu și doi gendarmi ceru dela polit'i'a turcésca deslusiri pentru fapt'a cu copilulu. Polit'i'a turcésca respunde cu o detunatiune din unu pelotonu. Oficierulu si unu gendarmu cadu morti.

Acést'a a fostu semnalulu la o lupta sangerósa intre serbi și turci, carea durá sér'a si tóta nóptea cu tóte ca intr'aceea incepuse unu viforu cu plóia. Lupt'a curgea pre strade in moschee și in case senguratece. Pre la 10 óre nóptea navalisera serbiu și luasera dejá dóue porti și preste nópte tóte moscheele. Un'a carea se aparase din tóte puterile cadu in mânilor serbiloru intr'unu modu esttraordinariu. Unu montenegrénu, ajutatu de intunereculu noptiei, se sui pre coperisiulu moscheei și in cepú a impuscá de acolo in turci, ceea ce iau consternatu si alusu in cea mai mare confusiune. Spre diua se retragu turcii cu muieri și copii in fortareti'a și totu in acela'si tempu ministrulu Garasianin și pas'i'a din Belgradu au subscrisu o conventiune, carea au subscris'o si consilii puteriloru straine, dupa carea ostilitátiile intre turci și serbi au sa inceteze și turciloru li sta in voia a se retrage cu familiiele in fortareti'a cu adausulu, ca proprietatea turcésca serbiu sa o respecteze.

Pre langa tóta conventiunea acést'a puscaturi despre fortareti'a se mai audira pâna la 4 óre dupa médiadi. In 17 Iuniu avéu sa se inmormenteze cei caduti in 15 Iuniu. Indata ce se porní conductulu celu imposantu se respândi scirea: „vinu turcii!“ Scirea nu s'a adeveritu, dara a venitu ceva si mai reu, cáci de pre intariturile Belgradulu incepusera turcii a bombardá cetatea. Confusiunea erá mare. Ans'a la evenimentulu acést'a nu si o putea esplicá nimenea. Totu asiá de putien si putéu esplicá consilii straini intemplanrea acést'a. Consululu englesu erá turbatu de mania pentru procedur'a cea brutala a lui Asir pas'i'a. Bomb'a cea dintáiu a nimeritu edificiuulu consularu austriacu. Consululu austriacu Vasici se duce preste Semlinu in fortareti'a. Bombardamentulu

a duratu pâna la 2 óre dupa médiadi. Serbiu au inceputu a radicá bariade in cetate, pentru ca la casu de o eruptiune din fortareti'a sa se póta scuti. Dupa 2 óre incetá bombardarea. Administratorulu consularulu austriacu a esitu din fortareti'a și a comunicatu corpulu consularu, ca pas'i'a se va lasá de bombardare, déca nu voru atacá serbiu fortareti'a. Corpulu consularu in se a dechiaratu ca cu unu omu care nu se tiene de cuventulu datu nu se potu pune in corespundintia, pentru ca pas'i'a franse conventiunea subscrisa si de densulu in modulu celu mai perfidu. Sér'a se repetí bombardamentulu in se asiá vehementu și a duratu foarte putien.

(Va urmá.)

Capital'a Ungariei pare a fi ajunsu centrulu unde se torcu firele ce suntu destinate a cárpí subred'a haina, a multu gingasiei cestiuni a orientulu. — Dej'a contele Andrassy, acompianiatu de d. Teschenberg, consiliariu aulicu, și de d. baronu Pontu, directoru a departamentulu pentru afacerile orientulu se afla la Pest'a spre a elaborá proiectulu de reforma și de garantii ce cauta a fi supusu Portiei, in numele puteriloru, pentru liniscirea spiriteloru in Erzegovin'a și satisfacerea dreptelor plangeri a crestiniiloru din orientu. Dupa cátu putura sa transpire prin diuarele din Vien'a din cugetárele contelui Andrassy, proiectulu in cestiune aru cuprinde urmátorele principale dispositiuni:

Se voru instituí comisiuni permanente internatiunale in principalele localitáti din Bosni'a și Erzegovin'a, in scopu de a veghiá cá raialele sultanulu, date pentru ameliorarea sórtei crestiniiloru, sa nu remana, ca in trecutu, in stare de litera mórtá. Aceste comisiuni voru constitui, vis-a-vis de populatiuni, incarnarea viua, órecum, a garantiei puteriloru europene.

O comisiune internatiunala va relú oper'a intreprinsa de consuli: acést'a in scopu de a precisá reformele ce trebuiescu operate. Ea va fi esentialmente temporara și provisoria. Totu-odata acést'a comisiune va fi investita cu depline puteri spre a dá mai multa confientia rezultatelor silintieloru sele. Ea inse se va pune directamente in contactu cu insurgentii, cáror'a le va face cunoscutu garantiele ce Europ'a si propune de a instituí in favórea lor.

Eata dara paliativulu ce prepara medicii diplomatiei din Vien'a spre a-lu aplicá marelui bolnavu dela Bosforu. — Fi-va elu destinatu a avé sórt'a tuturoru paliativelor, séu ran'a fiindu adenca si cur'a imposibila, tóte aceste sollicitudini nu voru face decâtu a dá tempu mostenitoriloru a-si arangiá afacerile, si cându totulu va fi preparatu, betranulu dela Dolm'a-Bacce va lasá sa i se subscrie testamentulu pre care lu va dictá fati'a lucruriloru? Si in unu casu si in altulu noi nu mai vedemu vitalitate in imperiulu semi-lunei; fiinti'a sea politica nu mai e decâtu o cestiune de tempu.

Insurgentii Erzegovinei, in urm'a victoriiloru repurtate intre Gátiko și Goransko, au venitu cu mai multa tenacitate la ide'i'a constituiri unu guvernulu provisoru. Dupa tóte

previsiunile, sefulu acestui guvernulu va fi Liubibratici. Titlulu ce va purtá va fi: presiedinte guvernulu și comandantu sefu a trupeloru din Erzegovin'a.

Dupa tóte ce suntu pâna acum, insurgentii paru decisi a sustinea campani'a si in tempulu iernei. In districtulu Zubci, ce prin positiunea sea geografica e celu mai favoritu de natura, si-au concentratu dej'a tóte cele necesare pentru resistencia. — Pe de alta parte se asigura ca insurgentii aru avé intentiunea de a trimite in curându câte-o deputatiune la Vien'a, Berlinu și St-Petersburg spre a supune câte-unu memoriu celoru trei puteri de mai susu. In memoriile lor ei ceru patru puncte principale si anume: 1) Insurgentii declara ca nu mai potu trái sub dominatiunea turca; Pâna cându sórtea insurgentiloru se va regulá in modu definitivu, unu districtu a Erzegovinei sa fia declarat neutru spre a-si puté lasá familiiele in sigurantia. 3) In extremitatea cea din urma insurgentii ceru ca puterile sa ocupe principalele locuri in Erzegovin'a, pâna ce cestiunea se va regulá definitivu; 4) Insurgentii esprima rugamintea lor cea mai caldurosá ca puterile sa faca din Erzegovin'a și Bosni'a „unu statu vasalu sub unu principe crestinu.“

Dupa ultimulu recensimentu facutu, populatiunea Bosniei și a Erzegovinei se radica la 1,212,000 suflete. Loculu unde e mai accentuata miscarea e la mostaru unde este o populatiune de 208,000 suflete.

Cetimu in „Journal de Bucarest“ de Joi 25 Novembre:

In numerulu seu de eri „Romanulu“ publica telegram'a urmátore pre care a priimit'o din Parisu:

„Le Tablettes d'un spectateur, „Journalu des Débats“, la France și la République française au publicatu asupr'a Romaniei articule cari au facutu o mare impresiune in lumea politica și financiara.“

Telegram'a adauga: Fondurile române suferé. Si acést'a este corolariulu politicei reprezentata de diarele cari facu opositiune guvernulu.

In adeveru, nu intielégemu cum patriotismulu partideloru se conciliéza cu acést'a polemica care a luat de teatru pres'a straina. Este óre vorb'a numai de a resturn'a ministeriulu? Aru fi a cumperá caderea lui cu unu pretiu foarte scumpu, cumperánd'o cu pretiulu creditulu terei.

Sa fie óre vorb'a de o schimbare mai radicala?

Natur'a atacuriloru la cari facemu alusiune, aru autorisá s'o credemu. In acestu casu inse, cugetatus'a bine la cosecuentiele unei asemeni politice? Se crede óre ca puterile cari au garantatu starea de lucruri actuala in Romani'a aru sancționá numai cu spriginulu seu numai cu abtineerea lor o miscare care avea de scopu a nimici tóte silintiele Europei spre a obtiené o solutiune care sa dea terei romanesci stabilitatea fára de care Romani'a n'aru fi decâtu unu elementu de turburare și prin armare unu elementu ce trebuie supraveghiatu si póte chiaru nimicitu.

Ce insemnéza aceste necontentite apeluri la opiniunea strainulu? Óre dela strainu se astépta mantuire?

Ce felu! Romániu se arata in ge-

neralu asiá de neincreditori fatia cu strainulu, ei au suferitu odinóra atátu de multu din caus'a amestecului strainului in afacerile lor; si eata ca astadi cátra densulu se adreséza spre a denuncia abusurile de cari credu ca au a se plange!

Ce felu! nu mai e in tíera nici o voce independente care sa póta revindeca drepturile natiunei in presa ori la tribuna! Este nevoia cá aceste voci sa fia imprumutate dela straini!

Pentru onóra tiei romanesci credemu ca n'a fostu aci decátu o gresiéla trecátorie a unui patriotismu retacitu. Avemu convictiunea ca ómenni sinceri voru intielege reulu ce facu tiei lor si ca se voru întórce la practic'a opostiunei loiale, a opostiunei parlamentarie, singur'a care se póte traduce in fapte de cari tíer'a sa n'alba nici a rosí nici a geme."

In privinti'a scirei publicata eri esup'ra unui articulu din diariulu englesu „Observer“ o depesia din St. Petersburg, cu dat'a de 23 Novembre face cunoscutu ca „Journal de Saint Petersburg“ (organulu ministeriului de esterne alu Rusiei), se ocupa de acelu articulu alu lui „Observer“. Acelu articulu in care se spune ca Engliter'a aru trebú sa intervina tramitiendu o flota pre tiermii Turciei, déca aru isbucni un reshelu intre acésta tíera si puterile Nordului, séu déca Erzegovin'a aru fi ocupata de Austri'a ori de acésta putere in unire cu Rusi'a, — acelu articulu, dice oficiosulu rusu, este curatu speculativu, déca se va avé in vedere ca unu atacu dirigiatu de puterile dela Nordu contr'a Turciei, séu cându Erzegovin'a aru fi ocupata arbitraricesce de trupele austro-ruse — acestea nu aru fi in armonia cu relatiunile ce actualmente exista intre diferite state. „Journal de Saint Petersburg“ termina spuindu ca o actiune comuna a marilor puteri este singur'a actiune posibilá.

Eata cum vorbesce „le Nord“ din 21 Novembre despre eventualitatea

FGISIÓRA.

Raportulu dlui Paulu Meyer.

(„Convorbiri literarie“.)

Dlu Paulu Meyer, distinsu filologu francesu, membru alu societátiei de limbistica si profesoru la scól'a de Charte din Parisu, a redactatu, dupa insarcinarea ce i-a datu societatea filologica din Londr'a, unu raportu relativu la progresele realizate de studiele filologice la natiunile de ginte latina, care vorbescu limbí romanice. Acésta relatiune a aparutu dilele trecute in *Bibliothèque de l'École des Chartes* (Paris. XXXVI, anulu 1875, fascicul'a 3 si 4 pag. 369—379), cá urmare la unu altu raportu alu dlui Meyer, publicatu in volumele trecute ale Bibliotecei scólei de Charte pag. 631—654. Totu deodata acésta lucrare a aparutu si in *Transactions of the philological Society for 1875—1876*, pag. 119—133.

Dupa o scurta introductiune, eruditulu limbistu espune aventulu ce au luat in Itali'a studiele literarie in genere si cele filologice in parte. Dupa aceea, trecendu la Romani'a, se exprima in modulu urmatoriu:

Raportulu dlui Paulu Meyer

asup'ra progresului filologiei române.

(Partea privitorie la Romani'a, pag. 372—373)

„Tierile române. — Pentru acésta parte a sarcinei mele, profundulu simtiementu despre a mea incompetencia m'a indemnatu a cere concursulu unui'a din eruditi cei mai versati in cunoscinti'a literaturii românilor. D. E. Picot, din partea cáruia semnalámu anulu trecut u interesanta lucrare

unei ocupatiuni séu anesári a Bosniei si Erzegovinei la Austri'a, in corpulu buletinului seu politicu din acelu numeru:

„Diariiele austriace, ne aducu analis'a unei brosiuri, ce a aparutu sub acestu titlu: „Austri'a si slavii dela Sudu“, si care se atribue generalului Rodich. Acestu opusculu cere aneksiunea Bosniei si Erzegovinei la Austro-Ungari'a. Se scie ca acésta cauza a mai fostu aperata acum cátuva tempu, cu mai multu zelu decátu succesu, si este induoiosu cá nóu'a brosiura sa reusiéca a invinge repugnantia ce incérca publiculu austro-ungaru, afara de cáte-va rare exceptiuni, pentru solutiunea propusa. „Cugete bine ungerii, striga autorulu, inainte de a respinge acestu arangiamentu alu cestiunei sudu-slave: déca 'lu voru respinge 'si voru atrage asupra-i ur'a intregi lumi slave, dela portile de feru pâna la Muntii-Negri.

Acésta argumentatiune e destulu de curiósa; ea aru puté sa para plausibile deca slavii ungeri aru fi multiamiti de repimulu la care 'i supune guvernulu din Pest'a; dara se intempla tocmai contrariulu; de aceea nu se prea póte esplicá bine pentru ce „lumea slava“ aru fi atátu de doritóre sa véda, inca cáte-va sute de mii din acesti frati pusi subt o dominatiune de care partidulu nationalu croatu si serbu se plânge in tóte dilele. Nu neanesându-si pre Bosniaci si Erzegovineni, ci, din contr'a, anesându-i Ungari'a si-arú puté atrage ur'a cáror'a brosiur'a in cestiune o apara. Si apoi foile ungare cari se da acésta publicatiune respingú categoricu recomandatiunile ce ea cuprinde la adres'a austro-Ungariei.“

Se cetesce in „Messenger d'Athènes“:

Acum doi ani scriamu in „Independinti'a elenica“ ca români si magiarii au fostu pusi de providentia la tiermii Dunarei spre a taiá in dóue númerosele triburi de slavi a cároru unire aru fi unu pericolu pentru cele-

asup'ra dialectului românu din Banatu, a binevoitu sa respunda la apelulu meu, si i lasu d-sele cuventulu:

„Anulu 1874 n'a produsu in domeniulu românu, decátu unu micu numeru de lucrári limbistice. Dictionariulu limbei române, publicatu de societatea literaria din Bucuresci, a ajunsu pâna la a 24-a fascicula, care termina liter'a O; inse autorii acestui lexicu, dnii Laurianu si Massimu, n'au tîenutu nici o socotéla de criticele ce li s'au adresatu. D-loru si-au continuatu oper'a cu serenitate, scotiendu din idiomi'a nationala tóte cuvintele ce le pareau ca nu au o fisionomia destulu de latina, si inlocuindu-le cu creatiuni scientifice, care voru trebú sa redea limbei puritatea ei primitiva. Acestu namolu de neologisme a esitu din capulu a doi autori care si-arú fi intrebuintiatu tempulu multu mai bine dandu-ne o culegere de cuvintele intrebuintiate de scriitorii români dela secolulu XVI. Ce e dreptulu, dnii Laurianu si Massimu ne presinta lucrarea d-loru cá unu simplu proiectu.

„O carte conceputa in afara de aceste pedante preocupári arunca o nóua lumina preste unu coltiu putienu cunoscutu alu limbisticei române: vremu sa vorbimú despre Itinerariulu in Istri'a alu dlui Ioanu Maiorescu (Itinerariulu in Istri'a si Vocabulariulu istriano-romanu), publicatu de fiulu caletoriului, d. Titu Maiorescu, astadi ministru alu instructiunei publice in Romani'a. (Iassi 1874 in 8°). Privindu vocabulariulu intocmitu de d. Maiorescu, ori-cine e surprinsu de a gasí o asemenare atátu de complecta intre dialectulu vorbitu de cele cáte-va mii de români cari venira sa poposéca in Istri'a, in urm'a

lalte natiuni ale Europei. Sustieneamu atunci, ceea ce neincetatu amu sustienutu de atunci, ca panslavismulu nu póte deveni o realitate politica decátu dupa ce va fi nabusitu pre cele dóue natiunitáti cari ocupa cea mai mare parte din cursulu Dunarei, care nu este, si nu va fi nici unu fluviu slavu, precum nu este nici unu fluviu germanu. Dara déca vre-odata români si magiarii aru suferi sórtea Poloniei, Greci'a n'aru intardiá si dens'a, a deveni provincia rusa.

Magiarii, români si grecii n'au nici-unu inemicu mai mare de cátu panslavismulu, care amenintia existenti'a lorú nationala si alu cáruí triumfu aru aduce mai curendu séu mai târdiu pre rusi pre tiermii Adriaticei si ai marii Egee, adeca in inim'a chiaru a vechiului continentu. Este dara de interesulu lorú cá sa puna chiaru de acum bazele unei comune intielegeri in scopulu de a resistá la unu inemicu a cáruí fortia e egala cu prudenti'a lui, si care, cu tóte protestatiunile lui ecuivoce, nu e mai putienu un'a din natiunile cele mai rapitóre ce a vediatu Europ'a dela români.

Gasimu in „Journalu de Bucarest“ si in „Corespondace hongroise“ articole cari in substantia, nu difere in modu esentialu de ceea ce scriamu noi acum doi ani. Ambele diare citate mai susu recunoscú ca români si ungerii au acelasi inemicu, aceleasi interese, prin urmare, de aparatu. Ele aru fi pututu adaogá ca si elenii se afla in acelasi casu si ca nimicu nu se opune, dupa parerea nóstra celu putienu, la o intielegere intre cele trei natiunitáti. Acést'a e singurulu mijlocu de a o taiá scurtu cu pretensiunile slaviloru dela sudu si cu intrigile slaviloru dela nordu.“

Discursulu

deputatului national Sig. Borlea, rostitu la desbaterca gen. asup'ra bugetului, in sedinti'a Casei resp. a dietei ung. de Sambata in 1/13 Nov. 1875.

Onorabile Camera! (S'audimu!) Eu traiescu in convictiune, ca dela

unoru evenimente necunoscute, si intre dialectulu vorbitu pre tiermurile Dunarei. Astfelu se confirma o observatiune dejá facuta de multe ori, ca adeca limb'a româna, din tóte idiomele romane, e cea care posede deosebiri dialectale. Aru fi fostu de doritu numai cá d. Maiorescu sa fi adausu la vocabulariulu seu si vre-unu tecstu óre-care in limb'a vulgara, care aru fi datu o idee despre formele gramaticale si sintactice ale românilorú din Istri'a.

„Dlu Titu Maiorescu, care e in Romani'a si mai in specialu in Moldov'a, siefulu unei scóle literarie alu cárei organu suntú „Convorbirile literarie“ din Iassi, a strinsu intr'unu volumu articulele critice publicate de d-sea in acesti din urma ani (Critice. Bucuresci. 1874, in 12°). In acestu volumu se gasescu mai multe studii asup'ra poesiei române actuale si o reproducere, intru cáte-va argumentata, a unei lucrári publicate in 1868 asup'ra ortografiei române. (Despre scrierea limbei române).

„Basmele, cantecele, proverbele si obiceiurile poporale române suntú fórté departe de a fi cunoscute dupa cum merita. De acea trebuie a se mentioná cu interesu unele publicatiuni nóue. Fára sa ne oprimu asup'ra povestiloru poporale inserate in diferite diare, vomu citá o mica culegere, editata de directorulu unei imprimerii din Bucuresci (Snoave séu povesti populare; Bucuresci, 1873—74; 2 vol. in 16°). In Bucovin'a, d. Simeonu Fl. Marianu a facutu sa apara cele dóue dintáiu volume dintr'o culegere de cantece natiunale (poesii poporale adunate si intocmite; Cerauti, 1874; in 8°) inse a avutu nenorocita idea

plamadirea dualismului si a ministeriului magiaru la anulu 1867 si pâna in diu'a de astadi — de-si in acestu intervalu s'au templatú de multe ori schimbári de persóne in ministeriu, — tóte ministeriele, si dimpreuna cu ele si celu actuale, au urmatu totu aceeasi sistema si au fostu dominate totu de acela'si spiritu, iéra prin acést'a sistema si procedura gresita — cari s'au doveditu ca-su stricacióse tiei si poporului — tíer'a a fostu incarcata din anu in anu cu detorii grele, poporulu necajitu cu sarcine nesuportabili. De aci a urmatu ca creditulu tiei s'a subsapatu treptatu din anu in anu, iéra poporulu s'a seracitu pre deplinu intr'atát'a, incátu — nici nu sciu cum sa vi o spunu mai domolu, (s'audimu) — incátu astadi amu ajunsu cu creditulu tiei la marginea prepastei, iéra poporulu a ajunsu in urm'a sarcinelorú nesuportabili aprópe de a cadé in desperare. (Sgomotu.)

Ministeriulu actuale, cându cuprinse scaunele cele rosie de catifea, ni-a bucinatu, ca de aceea ia la mâna frenele guvernárei, cá se restabiléca creditulu tiei si sa aline necasurile poporului, cu unu cuventu, cá se mantúiéca adeca patri'a. Se dovedí inse ca acestu ministeriu nu numai ca urmaresce pre cele precedinti, dela cari pare a fi ereditu tóte gresielele, dara dupa cum se vede din cele ce se petrecura in delegatiunile de estu tempu, — vnde pentru anulu curinte se votara sume cu multu mai mari, decátu in ori ce anu mai dinainte — elu inca a mai maritu miseri'a tiei si a poporului. (Sgomotu.) Ve rogu, dlora! Da cine póte óre sa mai nege, ca poporulu nu s'aru fi saracitu pâna la desperare prin necurmatele imprumute ce s'au totu contrasú dela 1867 incoce, si apoi prin urcarea dárilorú si prin iscodirea de dári nóue?! Astadi suntú impoverate pâna cáte cu 20—25% datori'a la 1867 erau virgine si curatite de ori-ce datoria; negutiatoriulu ce la 1867 avé in bolt'a sea cáte doi trei ajutatori, astadi se preumbla singuru prin bolt'a-si góla nu numai de cumperatória dara, mai si

de a le preface, si sciinti'a cea seriósa va profitá putienu de colectiueea d-sele.

„Unu teneru din Bucuresci, dlu G. Dem. Teodorescu, intra pre o cale de opotriva demna de incuragiári. D-sea a publicatu o culegere de interesante articule asup'ra moravurilorú si superstitiuniloru poporale (Incercári critice asup'ra unorú credintie datine si moravuri ale poporului românu. Bucuresci, 1874 in 8°) si pregatesce si alte publicatiuni asup'ra aceluasi subiectu. Spre a o spune in treacátu, cei ce atingu acésta ordine de lucrári voru face bine sa nu se prea grabéca a stabili asemanári intre obiceiurile actuale ale poporului românu si obiceiurile vechiloru romani.

„Ori cátu de repede trebuie sa fia acésta revista, nu putemu trece cu vederea preste Istori'a critica a românilorú (Istori'a critica a românilorú) de dlu B. P. Hasdeu. Acésta carte care dovedesce multe cercetári in diferite directii, tractéza adese si despre limbistica; inse autorulu, cu totul contrariu titlului seu, este adese lipsitu de critica si de prudentia. Limb'a déca, spre esemplu, nu are secrete pentru d-sea; cu tóte acestea nu are nici macaru grij'a sa determine grup'a de idiome in care se cuvina a fi clasata. Avé ea óre afinítáti particulare cu limbele germanice, cu limbele slave séu cu cele celtice? Punctulu acést'a nu e nici macaru atinsu in cartea dlui Hasdeu, in care tóte cestiunile suntú resolvate mai nainte de a fi tratate.“

Dlu Meyer apoi vorbesce despre Spani'a, Portugali'a si Franci'a.

de marfa, si asiá are destulu tempu se fantasedie despre marirea guvernului liberal; industriarile ce lucrá la 1867 câte cu trei feciori; astadi a ajunsu sa-si traga viét'a de pre o di pre alt'a tocmai cá si unu dileriu; agronomulu ce-si cultivá pamentulu la 67 câte cu doue pluguri; astadi abiá póte sa se insembredie cu vecinulu seu, prindindu fia-care la jugu câte o vaca marceda, si numai asiá si póte lucrá pamentulu incarcatu de datoria; — d'apoi inca si asiá trebuie sa se grabésca tare-tare cu aratulu, cáci si acele dóne vacutie i le-au secestratu pentru restantiá contributiunale esecutoriulu guvernului liberal, si astufeliu preste câte-va dile voru fi vendute cu tob'a! (Miscare). Si cu tóte acestea — de-si erá deci preste totu cunoscutu, ca poporul si asiá nu póte sa solvésca nici dárile de pâna aci, totusi se urcara dárile togmai in acestu anu, ba inca se mai introdusera si alte dári nóue si fórté asupritórie. Astu-feliu poporul s'au ingreunatu din nou si de aci urmá, ca restantie de dare se urca la sume gigantice.

Se vede dara din raportulu comisiunei financiare si din bugetulu presentatu, ca guvernulu doresce sustinerea sistemii celei stricacióse de pâna aci, ca asiá se mai póta remané la domnia — chiaru si pre lángra ingreunarea creditului tiei printr'unu imprumutu nou si chiaru si pre lángra potentiarea necasuriloru poporului prin introducerea de dári nóue. Eu inse nu potu privi in acést'a procedura mantuirea patriei, ci chiaru contrariulu dela acea, ba inca tocmai aducerea poporului la sapa de lemn. De acea cu sufletu liniscitu nici nu potu primí nici in generalu raportulu comisiunei financiare si prin urmare nu potu votá bugetulu cerutu.

On. Camera! Eu nu potu inse sa votezu acestu bugetu nici din punctu de vedere natiunale (voci; aha! s'audim!); cáci tóte ministeriele, ce se perondara dela 1867 si pâna astadi, nu numai ca in tóte tempurile si sub tóte impregiurárele s'au purtatu vitregesce fatia de noi, pre cari ve indatenati a ne numí natiunalitáti, dara inca ele tóte ne-au apesatu sistematecamente si cu sil'a au cercatu sa ne magiariseze. (Sgomotu, aprobári.)

Pentru cá sa vi dovedescu acést'a asertiune, voi sa producu si câte-va casuri speciali. Vi spunu inse din capulu locului, ca nu vi voi aminti de cele mai vechi, de cari vi s'au spus aici de mai multe ori, de-si fára resultatu; voi produce deci numai câte-va din cele mai de curendu.

Si findu ca astadi tóta lumea vorbesce totu de civilizatiune si cultura, sa incepu si eu cu cele de pre terenulu instructiunei. — Pre cându din dárile publice — la cari contribuimu cu toi — se spesédia cu miliónele pentru teatre, bulevarde, conservatórie si alte lucruri de lúcu: pre atunci dintre scólele nóstre nici un'a nu se ajuta nici cu unu cruceriu din partea statului. (Aprobári. O voce: „Dara donarea paduriloru Naseudene?“) Eu nu sciu nimic'a de donarea paduriloru Naseudene; ce sciu eu si ce este si adevêrul — este, ca dela Naseudeni li s'au fostu luat pe nedreptulu si afara de calea legei acele paduri ce au fostu proprietatea lor, iéra apoi li s'au redatu numai dupa ce au platitu pentru ele o multime de bani. Astfeliu eu credu, ca ast'a dóra totu nu e donare! — Inse nu numai ca nu se dá scóleloru nóstre nici unu ajutoriu dela statu, dara ni-su amenintiate chiaru si acele scóle ce le sustienemu pentru cultur'a poporului prin contribuiri maritimose, — dupa ce ministeriulu a introdusu prin o ordinatiune atari contribuiri. (Aprobári.) Apoi pre lángra acestea, fára de nici unu temeiu si sub deosebite preteste fortiate, prin cocernintele ministru ni se interdica si confisca mai tóte cártile scolastice. (Voci: „Bine face.“)

Dupa d-vóstra face bine, mai alesu cá simpleminte inca ne si inchidu unele scóle. Voci: „Bine face.“)

Pre terenulu justitiei inca nu stámu mai bine. Numai in vér'a trecuta — si mi se pare ca in urm'a inspiratiuniloru de susu — tabl'a reg., precum si tribunalele si judecatoriele regesci au interdusu pártiloru presentarea petitiuniloru si a ori-ce scrisori in alta limba, afara de cea magiara, (aprobári) si dispusera ca si documentele originali din alta limba sa si le traduca in limb'a magiara in sesi si numai asiá sa le acluda. (O voce: „bine au facutu.“) Iéra la casurile criminali s'a introdusu, cá aperiarii sa apere pre invinovatiti in limb'a acestora ci ii silira sa-si apere clientii numai in limb'a magiara, de-si acesti'a nu pricepu nici unu eventulu magiarscu. (Aprobári: voci: „asiá trebuie.“) D'apoi ve rogu, dloru acéstea-su tóte contr'a legei natiunalitátiloru, (voci: „destulu de reu ca s'a adusu acést'a lege!“) Bine-bine, dloru, dara in urm'a urmeloru ast'a-i odata lege, (voci: „trebuie stérse!“) Fia; inse pâna nu se va sterge — este lege si trebuie sa o respectati si d-v., precum o respectámu si noi. (Ilaritate.) Si in urma chiaru si resolutiunile si sentintiele se impartasescu ne magiariloru totu numai in l. magiara, ba pâna si celoru dejudecati la câte 10—20 ani de inchisóre, si adese chiaru si la mórté, — ómeni câte odata vinovati, dara adese si nevinovati — inca li se publica judecat'a cu motivele numai in l. magiara, le-si ei nu sciu nici o voce magiarscu — si numai dupa ce s'a cetitu judecat'a in limb'a magiara, vine câte unu membru alu judecatoriei si spune celui dejudecatu si in limb'a-i natiunale, dara intr'o limba cu deadinsulu schimonosita, ca l'au dejudecatu la 10—20 de ani inchisóre ori chiaru la mórté. (Voci: „i destulu lui atát'a!“) Accentuediu ca — intr'o limba schimonosita, chiaru de si scie judecatoriulu sa vorbésca acea limba, cáci de-si cu ocaziunea organisárei judecatoresci documentara cei ce recusera la posturi de judi, ca sciu limb'a poporului ce e in majoritate in pártile unde au recursu totusi — in urm'a inspiráriloru de susu — ei néga astadi ca aru sci limb'a poporului, (voci: „bine facu!“) dupa ce la noi trece astadi de meritu, déca cine-va nu scie alta limba afara de cea maghiara. (Aprobári.) Va sa dica: in tiér'a nóstra se considera de meritu si — nesciint'a. D'apoi rogu-ve, eu credu ca se póte pretinde cu totu dreptulu, cá deregatori — salarisati din dare ce o platesce poporulu — sa invetie si sa scie limb'a poporului ce ii tiene; cáci cá poporulu sa invetie limb'a deregatoriloru sei nu numai nu se póte cere, dara ast'a nu se va poté ajunge nici odata, nici chiaru pre lángra cea mai mare sila.

Si déca contr'a atátoru nedreptatiri redica cine-va plansori la curtea de cassatiune: acést'a respunde ca acéstea-su afaceri administratiunale si — netienendu-se prin urmare de competint'a ei — nici nu potu sa ota-résca. De te plangi la ministeriu: acést'a 'ti respunde, ca atari trebi suntu de competint'a judecatorésca si elu nu se póte mestecá in ele. Astfeliu nu numai ca nu poti castigá vindecarea ataroru plansori, dara in tiér'a nóstra nu poti dá nici de autoritatea ce-i competé sa le vindece. Si de se intempla cá in urm'a acestora vre-unu advocatu — vedindu ca in tiéra nu-si póte dá de judecatoriu — sa suplice la Maj. Sea: apoi 'si are ce audi, ca e reactionariu, neamicu constitutiunei, tradatoriu de patria si Ddieu mai scie câte, si astfeliu apoi 'lu persecuta preste totu.

Tocmai asiá stámu apoi si pre terenulu administratiunale. Credu a fi cunoscutu mai multor'a, ca in sesiunea trecuta a dietei — intre multe

alte — s'a redicatu de mai multe ori plansórea, ca legea electorale din Ardealu e o nedreptatire mare contr'a romániloru. Odata si eu amu redicatu acést'a plansóre, si atunci'a a recunoscut'o de gravaminu chiaru si ministrulu-presiedinte de astadi, carele pre atunci erá conducutoriulu opusetiunei. Si la acea ocaziune ne mângaiá dlu Tisza ca aceea, cá sa fimu numai cu patiantia, ca acést'a plansóre si nedreptatire se va vindecá cându nou'a lege electorale va ajunge pre tapetu. Nou'a lege electorale s'a desbatutu dejá si s'a sanctiunatu, dara plansórea nóstra nu s'a consideratu, ci inca nou'a lege electorale este cu multu mai dracónica pentru románii ardeleni, decâtu cum fú cea mai dinainte. Astufeliu legea cea rea s'a schimbatu cu alt'a si mai nedrépta, prin carea s'a eschisu dela legelatiune maiortatea populatiunei din Ardealu.

Este dreptu ca dlu C. Tisza n'a fostu inca ministru, pre cându s'a adusu acést'a lege; dara e dreptu apoi si aceea, ca elu cá ministru de interne a presentatu dietei unu proiectu, prin care a indreptatu unele defecte neinsemnate ale noiei legi electorali. Si acestu proiectu a si fostu primitu de dieta. Aru fi trebuitu deci numai putiena bunavointia si pre atát'a dragoste cátra dreptate — si se poté delaturá inca atunci acea gresiela a legiei, ce vatema si nedreptatiese fórté tare pre románii Ardeleni. Dara nu l'a dorutu capulu de asiá cev'a, si de aci 'ti-vine a crede, ca aceea ce dlu C. Tisza a consideratu ca e rea si vatematória pre cându erá elu inca conducatoriulu alu opusetiunii, — de cându a ajunsu ministru, totu pre aceea o considera ca e buna si potrivita!

Asemenea credu ca e cunoscutu si aceea ce se intempla inca in sesiunea presente a dietei, cându ore care dnu deputatu a interpelatu pre min. presied'nte de atunci in privint'a standardului negru-galbenu dela palatulu regescu din Bud'a. Atunci respunde min. presied. de atunci, b. B. Wenckheim, si inca intre aprobári generali, ca fia-care omu dóra are dreptu se-si intrebuintiedie dupa placulu seu insemnele si standardulu seu; cum s'aru si poté cere deci, ca — avendu acestu dreptu totu omulu — singuru regele sa nu-lu aiba?! — Din acestea se vede dara ca, si ministeriulu si maiortatea camerei recunosc, ca fia-care omu are dreptulu se-si intrebuintiedie dupa placulu seu insemnele si standardulu seu. Si totusi noue nu ne este iertatu, cáci sciutu este, ca nóue ni-a interdusu ministeriulu intrebuintiarea standardelorú nóstre natiunale. (Aprobári.) Da apoi dlu min. pres. Tisza nu s'a indestulitu nici cu atát'a, ci ordina sa se iée si confisce chiaru si standardele ce erau prin biserice pentru ceremoniele bisericesci, de cum'va acéstea erau in colorile natiunale románe. Unu atare casu se intemplá asta-véra in opidulu Siri'a din cotulu Aradului.

Mai departe dlu min. Tisza nu se indestulí nici chiaru cu aceea, ca antecesorii sei au eschisu limb'a maiortáti de prin cote, scaune, districte si cetáti, ci elu se puse de curendu si tramise la autoritátile cottense unu ucasu chiaru in contr'a legiei. In acestu ucasu elu comandá, ca autoritátile cottense sa-si dé nisuint'a de a influintiá asup'r'a antistieloru comunali, acéstea sa nu mai corespunda cu judecatoriele reg. in limb'a comunei, ci eschisivu in l. magiara, de ore ce numai se incurca lucrurile, sa perde tempu multu si sa casiana si insasi partiloru multe daune — prin imprejurarea ca se corespunde cu judecatoriele reg. in limb'a comunale. Acum'a me regu de iertare, dloru, asta imprejurare numai totu nu e pedecamentu si prin ea nu se casiana daune nici partiloru, cáci este sciutu ca reportele si corespondintiele antis-

tieloru comunali cátra judecatoriele reg. stau numai câte din câte-v'a sire, si apoi nu este nici o indoiéla, ca la fia-care judecatoria sa afla câte unu omu, care pricepe limb'a poporatiunei tienutuali si póte prin urmare sa intieléga relatiunea cea de câte-v'a siruri; apoi si de altu mintrea mai cu dreptulu s'aru poté pretinde, ca fia-care judecatoriu, ce traiesce din sudorea poporului, sa si scia limb'a acestui'a. Dara nu e aici bub'a si nu din asta cauza s'a emis ordinatiunea de sub intrebare, ci cu scopu de a magiarisá a esmisu dlu. min. Tisza acelu ucasu chiaru contr'a legiei.

Si acést'a se intempla la noi, On. camera, chiaru atunci — cându in imperati'a turcésca s'a datu ordinu tuturoru auctoritátiloru, cá in intréga imperati'a sa se publice judecátiile numai in limb'a natiunale a respectivei parti, si cu fia: cine sa ié protocolé numai in limb'a-i natiunale.

Da apoi, dóra la noi e de sa totu bucina ca Ungari'a — vedi dómne — are missiunea de a latii civilizatiunea si libertatea cátra oriente; mie inse mi se pare ca poporale orientali nu si-aru dorí atare civili satiune si libertate, ba inca sum convinsu, ca de aru încercá cine-v'a sa le octroadie o civilizatiune si libertate cá si cele din Ungari'a, ele l'aru respinge si alungá cu puterea. (Scomotu.) Cu unu cuventu, On. camera, cu noi se tractedia aici in Ungari'a de nu mai reu, atunci la nici unu casu nu mai bine, decâtu cum se tractedia in Erzegovin'a cu poporatiunea crestina, care fu necesitata sa apuce arm'a ca sa-si scuture jugulu? (Scomotu.)

Si in urm'a tuturoru acestoru cause. On. camera eu nu primescu nici raportulu comisiunei financiare cá base la desbaterea speciale, si nu votediu nici bugetulu cerutu.

„Albin'a.“

R o m a n i ' a .

Deschiderea corpuriloru legiutórie.

Astadi Sambata, 15 Novembre, a avutu locu deschiderea sesiunei ordinara a corpuriloru legiutórie, pentru avulu 1875—1876.

La órele 11 de diminétia, Em. Sea Metropolitulu-Primatu a oficiatu unu Te-Deum in catedrala, la care au asistatu dñii ministri, senatori si deputati, inaltele curti de casatie si compturi, curtile si tribunalele, autoritátile administrative si militare si consiliulu municipalu.

La órele 11 1/2 asistentii au trecut in sal'a deputatiloru.

La órele 12, M. S. domnitoriulu a intratu in sal'a adunárei deputatiloru, urmatu de statulu majoru, fiindu primitu la scara de dñii presiedinti: alu senatului si alu adunárei deputatiloru cu biurourile respective si de dd. ministri.

M. S. Domnitoriulu, luándu locu pre tribuna in fati'a tronului, a cetitu urmatoriulu discursu:

Domniloru senatori! Dloru deputati! Amu venitu cu cea mai mare placere, in mijloculu d-vóstre, pentru a deschide sesiunea ordinara a corpuriloru legiutórie.

Dupa ce prin legile si resursele votate in legislatur'a trecuta, tiér'a a indeplinitu esactu obligatiunile contracte in anii de mai nainte si s'a pusu pre calea unei temeinice organisári, este momentulu venitu de a ne oprí cu creatiuni nóue si a dá poporului tempulu neaperratu trebuinciosu pentru a se folosi de ceea ce a dobanditu. Mai tóte proiectele de legi cari voru formá obiectulu desbateriloru d-vóstre in decursulu acestei sesiuni suntu dejá depuse pre biuroulu camerei.

Domniloru deputati! Prim'a cestiune de care veti avé a ve ocupá este bugetulu rectificativu pentru anulu

viitoriu. Cum sciti, acestu bugetu a fostu votatu cu unu deficitu de 7 milioane, a cărui acoperire prin noi resurse remană a vi se propune de către ministeriu in acēsta sesiune. Principal'a mesura inse, ce vi o propune guvernulu meu, este o energica reduciune a cheltuelilor in tōte ramurile administrative.

Amanandu pentru mai tardiu unele imbnatari, restrangendu tōte cheltuelile la strictulu necesaru si propunendu-ve, pentru neinsemnat'a suma ce mai remane, alte mijlōce. Guvernulu este in positiie a v'e present'a bugetulu anului viitoriu, echilibratu. f'ara a impune tierēi sarcine nōue.

Acēsta stare de lucruri, o constatu si vi o anuntiu cu multiamire. Ea va contribuī a intari creditulu statului in afara si a d'ă dreptate acelor'a cari au sciutu a despartī desvoltarea economica a Romaniei, de vicisitudinile financiare ale altoru state, ce nu ne atingu intru nimicu.

Domniloru senatori! Domniloru deputati! Relatiunile nōstre cu statele straine suntu din cele mai satisfactorie. Negotiari suntu pendinte pentru a regulā prin nōue conventiuni interesele comune si a stringe mai de aproape legaturele ce ne unesce cu puterile garante.

Evenimentele ce se petrecu in ceealalta parte a Dunarei nu putemu de cātu a le urmari cu o viua atentiune. Multiamita positiunei nōstre favorabile, amu fostu p'ana acum in stare a continuā calea pacinice reorganizari in launtru, care raspunde asiā de multu la trebuintiele natiunei. Aceste trebuintie, deplin'a si liber'a desvoltare economica a tierēi si inaintarea ei spre positiunea ce 'i este indicata atātu prin insemnatarea teritoriala, cātu si prin crescendulu progresu alu poporului, voru fi si pentru viitoriu regulatorii politice nōstre.

Tier'a urmaresce cu interesu desbaterile d-vōstre, si eu speru ca si in acēsta sesiune corpurile legiuitōre voru continuā in linisce si in armonie. cu guvernulu meu indeplinirea misiunei lor.

Carolu.
Fresiedintele consiliului ministriloru, ministru de interne ad-interium la afacerile straine, L. Catargi Ministru de resbelu, generalu de divizie Ioanu Em. Florescu. Ministru justitiei, Al. Lahovari. Ministru financelorlu, G. Gr. Cantacuzino. Ministru cultelorlu si alu instructiunei publice. T. Maiorcescu. Ministru agriculturēi, comericiului si lucrāriloru publice Th. Rosettii.

Nr. 1,802. 15 Novembre. 1875.

Dupa terminarea discursului, M. S. Domnitoriulu a parasisu sal'a, iera corpurile legislative au procedatu la lucrārile lor.

„Monit.“

Cursulu supletoriu

tienu la Brasiovu dela 1—18 Augustu 1875.

(Urmare.)

— Nici sa nu-lu incuie in scōla singuru, daru nici cu alti elevi gresiti, pentru ca vediendu-se copilulu incuiatu singuru, pōte d'ă in spaima; iera de voru fi mai multi incuiati laolalta, potu face reutāti; dara se potu si bolnavi de invertosiare de stomachu, oprire de udu s. a.

2. Medilōce indulcitorie:

recunōscerea imbarbatarea, promisiunea, remuneratiunea. L'anga care apoi inspectiunea.

Fatia cu acestea s'au propusu urmatōrele intrebāri:

1. Dēca in urm'a amintirei, ori dojanēi, ori amenintiarei, ori pedepsei s'a purtatu elevulu, dupa cum i-a poruncitu inv. asiā dara dupa lege, sa se arate inv. indiferentu c'atra acel'a-si elevu?

2. Promitiendu copilului invetia-

toriulu d. e. ca dēca va invetiā, bine, 'lu va laudā la parinti, sa-si uite inv. a o face acēst'a, dēca copilulu s'a tienu de cuventu?

3. Cum are sa urmeze inv. cu remunerarea, c'ă sa nu deprinda pre copii, a face fapte bune pe plata?

4. C'andu suntu copiii in stare, a pazī liniscea, inspectiundu-se de inspectori dintre ei?

5. Cum sa se tiena inv. fatia cu rapōrtele inspectoriloru?

Responsurile primite:

1. Dēca in urm'a amintirei, ori dojanēi, ori amenintiarei, ori pedepsei s'a purtatu elevulu, dupa cum i-a poruncitu invetiatoriulu, sa nu se arate acēst'a indiferentu, ci sa-i spuna elevului, ca acum s'a portatu amesuratu legei, si cu acēsta purtare a lui este multiamitu. Sa-lu imbarbateze, a urmā si de aci inainte asiā, si atunci 'lu va privi, c'ă pre unu scolaru bunu. Purtandu-se elevulu iera bine, sa-i insemneze in protocolulu clasei o nota buna din purtari; dēca va invetiā si va scī lectiunea bine, sa-i insemneze nota buna si din lectiunea sciuta ori din ocupatiunea scripturistica, dēca a lucrat'o bine.

2. Promitiendu inv. elevului, ca dēca se va purtā totu bine, 'lu va laudā la parinti, sa nu-si uite inv. a o face acēst'a, dēca s'a tienu copilulu de cuventu. Ba inca sa provōce pre parinti, a avē mare grige asupr'a copilului, a-lu aperā sa nu lunece de nou in pecatele de mai inainte. Astufeliu vediendu copilulu, ca pazirea legei are urmāri bune, mai bucurosu se va decide, a padī legea si asiā a fi privitu de mai marii sei si de toti c'ă unu copilu bunu; decātu a o calcā, si a fi tratatu, c'ă unu copilu de nimic'a.

3. C'ă sa nu deprinda inv. pre copiii prin remuneratiune, a face fapte bune pre plata, sa ia sēm'a, c'ă remuneratiunea sa nu fia orbitōria, va sa dica, dēca se pōrta copii bine, sa nu-i incarce indata cu laude; ci numai din c'andu in c'andu sa-si arete placerea c'atra ei pentru acēst'a; precum si insemnarea notelorlu bune in protocolulu clasei sa nu o faca dupa totu cuventulu disu bine, ci iera numai dēca a respunsu elevulu, cum se cuvine, tōta lectiunea ori o parte insemnata d'intr'ens'a, dupa cum adeca va fi fostu intrebatu.

Notele din protocolulu clasei despre responsurile si purtārile eleviloru 'i potu servī invetiatoriului si c'ă ajutoriu la o cunōscere mai buna si clasificare a lorlu mai esacta.

Despre vre o remuneratiune in bani nici ca pōte fi aici vorb'a. Dara elevii cei mai buni se potu si premiā cu c'ate o carticica ori altu lucru de scōla la incheierea anului scolasticu.

4. Copii mici nu suntu in stare, a vedē de ei insusi; cu atāt'a mai putienu voru potē tienē inspectiune asupr'a altor'a.

Pre copiii din despartiemintele inferiori sa-i inspectiuneze invetiatoriulu insusi. Pentru acēst'a invetiatoriulu copiiloru incepatori trebuie sa se afe in odai'a de prelegeri, c'andu au copiii sa intre in prelegere, si p'ana sa incēpa prelegerea 'i va potē pune in ordine, 'i va potē si cercetā despre curatienea s. a.

Iera ajungendu copiii in despartiementele superiori ale scōlei poporali, atunci sa alēga invetiatoriulu dintre cei mai diligenti si cu purtari mai bune, adeca cari voru avē insemnate in protocolulu clasei mai multe note bune atātu din invetiarea lectiuniloru, facerea ocupatiuniloru domestice, c'ātu si din purtari, si sa-i orenduiesca, sa ia sēm'a, c'ă sa se pazēasca liniscea si bun'a cuviintia in clase, p'ana ce intra invetiatoriulu.

Acesti elevi voru potē fi numiti *observatori* clasei. Intr'o clasa d. e. cu 80 de elevi va putē orendū inv. unu observatoru primariu si patru ob-

servatori ordinari. Observatorulu primariu va fi respundietoriu pentru clas'a intrēga, iera cu deosebire va luā sēm'a asupr'a observatoriloru ordinari. Fiacare observatoru ordinariu va fi respundietoriu pentru elevii din bancile, preste cari are elu sa inspectiuneze. Observatorii voru avē nu numai sa ia sēm'a asupr'a liniscei in clase, ci si sa cerceteze despre curatienea, si sa vedā, dēca are fia-care conscolariu din sied'a sea utensiliile scolastice c'erute dupa planulu de prelegeri pentru acea prelegere.

Optu insi dintre elevii mai buni 'si va orendū inv. sa cerceteze fiacarele pre conscolarii din sied'a sea, dēca 'si sciū lectiunea si 'si are ocupatiunea domestica facuta bine. Elevii insarcinati cu acēst'a se voru putē numi *esaminatori*. Pre observatorii ordinari 'i va esamenā observatorulu primariu, iera pre acēst'a invetiatoriulu insusi.

La c'ate dōue septamāni va cetī inv. notele bune (diligentiele) si notele rele (temele) fia-cārui elevu din catalogulu clasei, l'anga cari va computā si cele din siede observatoriloru si esaminatoriloru, (acēst'a o va face inse numai, c'ă sa dea notelorlu din siede o insemnatare fatia cu elavii), si va pune pre elevii in amintitele demnitati si 'i va asediā in banci pre fiacarele dupa aceste merite ale sele.

5. Invetiatoriulu nu va avē sa privēasca in inspectiunea din partea eleviloru decātu unu medilocu, prin carele sa-i pōta deprinde a fi colegiali si prin care sa-i pōta pune in stare a se deprinde intru a se intocmī in pace si linisce si ei de ei; a face ordine in societatea (= clas'a lorlu si a o observā, precum si a padī bun'a cuviintia si conducendu-se ei de ei, c'ă unii cari au sa devina intocmitori si conducatori ai afaceriloru sociali familiari si publice.

Inainte de inceperea prelegeriloru inv. va avē sa fia la scōla, si ascultandu de afara cu atentinne va putē intielege, ca ce facu copiii in clase; intrandu in launtru va putē indreptā pre scurtu gresielele descoperite in tienerea observatoriloru si a altoru elevi, si asiā cu incetulu 'i va pune in stare, a se deprinde sa se conduca potrivitu. Nu-si va pune inse inv. speranti'a in observatori, incātu sa-i lase cum-va si in vre-o ōra de prelegere de capulu lorlu.

Prin acea ca va orendū inv. in clase si elevi esaminatori, nu va nesū cum-va ajungerea altui scopu decātu ca privindu la siede va aflā in ōrecātu, cum sta lucrulu cu invetiarea lectiuniloru de c'atra elevi; dara firesce nici aceste date sa nu le iā de unu ce esactu; ci — sa o privēasca c'ă pre unu medilocu, de a-si mai repetī acēst'a lectiunea, de a castigā inlesnire intru a intrebā si a raspunde, apoi si a scī ori-care elevu, ca de-si invetiatoriulu nu-lu va intrebā cum-va lectiunea in acea ōra, totusi de buna sēma va trebui sa o dica inaintea esaminatorului si prin acēst'a va avē mai multa grige sa vina la scōla preparatu.

II.

Din *computu si mesurile metrice* s'au propusu:

1. a) Cunoscintie despre unime, numeru, numirile numeriloru, desfasurarea numerului.

Sistemulu diadicu, triadicu, tetradicu, pentadicu, esadicu, optadicu, octadicu, eneadicu, pre scurtu; apoi sistemulu decadicu pre largu.

b) Originea metrului. Metrulu c'ă mesur'a de lungimi. Metrulu c'ă basa a mesuriloru de capacitate — numirea unitatēi acestoru mesuri. Metrulu c'ă basa a mesuriloru, pentru greutāti — numirea unitatēi pondiloru.

S'au facutu exercitii practice intru a aretā, cum vine metrulu c'ă basa

a mesuriloru de capacitate si de greutāti.*)

2. a) Cunoscintie despre marimea numeriloru. Cetirea numeriloru (dati) mai mari de unu milionu. Scrierea acestoru numeri (dictati). Cele patru operatiuni cu numeri nenumiti.

b. Partile metrului, litrului, gramului; numirile acestor'a.

Compositiuni cu metri, litre, grami, intregi; numirile acestor'a.

S'au facutu exercitii practice intru a cunōsce: Miri'a — Chilo — Hecto — Dec'a metrulu, litrulu, gramulu; intru a cunōsce, prin ce se insemneza despartirea acestoru intregi de partile (— frāngerile lorlu); intru a cunōsce deci — centi — milimetrulu, litrulu, gramulu.

3. a) Cele patru operatiuni cu frangeri decimali.

b) Mesurile de lungimi; metrulu si partile lui.

Mesurile de suprafēce: metrulu patratu, anulu, hectarulu cu partile lorlu.

Mesurile cubice: metrulu cubicu si partile lui.

Mesurile de capacitate: litrulu, Hectolitru si partile lorlu.

Mesurile pentru greutāti: gramulu, Chilogramulu, cantariulu cu partile lorlu.

S'au facutu exercitii practice intru a cunōsce metrulu cuadratu cu partile lui, cubulu si — celelalte mesuri aduse aici inainte.

4. a) Transformarea frangeriloru vulgari in frāngerii decimali.

Transformarea frāngeriloru decimali in frāngerii vulgari.

b) Desfacerea mesuriloru metrice (din mesuri cu numiri mai mari in mesuri cu numiri mai mici).

Reducerea mesuriloru metrice (de la mesuri cu numiri mai mici la mesuri cu numiri mai mari).

S'au facutu exercitii practice in desfacerea si reducerea mesuriloru metrice.

5. a) Cele patru operatiuni cu numiri metrice.

6. S'au repetitu cunōscerea mesuriloru de lungime, de suprafēce, a celor cubice, celor de capacitate si pentru greutāti.

S'au facutu exercitii in mesurarea lungimei unoru obiecte, in mesurarea unoru suprafēce patrate, oblongi, triunghiulate si de deosebite forme: in mesurarea si calcularea marimeii c'atoru-va corpuru cubice si care au asemanare cu cubulu.

6. Transformarea mesuriloru vechi in cele nōue.

Transformarea mesuriloru nōue in cele vechi.

Transformarea pretiuriloru si adeca pretiulu unei mesuri vechi in pretiulu unei mesuri nōue si vice-versa.

S'au facutu exercitii in transformarea pretiuriloru.

(Va urmā.)

*) S'au mesuratu cu metrulu estensiunile unui cubu desiertu, pre carele umplandulu cu apa si punendu-lu pre cumpana, spre a determinā greutatea apei din elu, s'au vediatu, ca ap'a ce umple unu vasu de unu decimetru cubicu (= unu litru) are o greutate de unu chilogramu. (Ap'a nedestilata face o mica abaterē.)

Burs'a de Vien'a.

Din 18/30 Novembre 1875.

Metalicelo 5%	69 45
Imprumutulu nationalu 5% (argintu)	73 40
Imprumutulu de statu din 1860	111 75
Actiuni de banca	924 —
Actiuni de creditu	198 50
London	113 50
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	80 75
„ „ „ Temisiorene	80 —
„ „ „ Ardelenesci	79 40
„ „ „ Croato-slavone	84 50
Argintu	106 —
Galbinu	5 26
Napoleonu d'auru (poli)	9 9/2